

(๓๑)

คำพิพากษา

สำหรับศาลใช้

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๑๕๒๑๙/๒๕๕๘

ศาลฎีกา

คำพิพากษา
ในคดีรับเงินเล่มที่...
เลขที่... ๗๘๓... ลงวันที่ ๑๔ ก.ค. ๒๕๕๙
พนักงานศาล

วันที่ ๓๐ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

ความแพ่ง

โจทก์

นายกำธร ศรีสุวรรณมала ที่ ๑
เด็กชายบุญพิทักษ์ ศรีสุวรรณมала โดยนายกำธร ศรีสุวรรณมала
ผู้แทนโดยชอบธรรม ที่ ๒
นายนิคม นาสวนกิตติ ที่ ๓
นางกาญจนาหรือวีไลวรรณ นาสวนกิตติ ที่ ๔
เด็กหญิงวิศยาหรือตุ๊กตา นาสวนกิตติ โดยนางกาญจนาหรือวีไลวรรณ
นาสวนกิตติ ผู้แทนโดยชอบธรรม ที่ ๕
นางมะนุเมีย ทองผาภูมิเจริญ ที่ ๖
เด็กหญิงวรรณาทองผาภูมิเจริญ โดยนางมะนุเมีย ทองผาภูมิเจริญ
ผู้แทนโดยชอบธรรม ที่ ๗
เด็กชายบุญช่วย ทองผาภูมิเจริญ โดยนางมะนุเมีย ทองผาภูมิเจริญ
ผู้แทนโดยชอบธรรม ที่ ๘

ระหว่าง

บริษัทตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ ๑
นายคงศักดิ์ กลีบบัว โดยนางสุลัดดา กลีบบัว ผู้เข้าเป็นคู่ความแทน ที่ ๒ จำเลย

รับรองสำเนาถูกต้อง

PK

(นางสมพร ลิ้มสุวรรณ)

เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

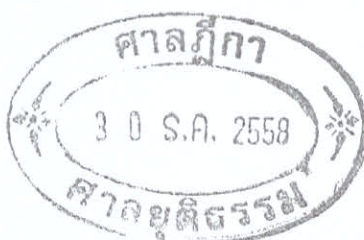

- ๒ -

เรื่อง ละเมิด พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

	โจทก์ทั้งแปดและจำเลยทั้งสอง	ฎีกาคัดค้าน	คำพิพากษา
ศาลอุทธรณ์ภาค ๗	ลงวันที่ ๑๘ เดือน ธันวาคม	พุทธศักราช ๒๕๕๐	
ศาลฎีกา	รับวันที่ ๒๐ เดือน กุมภาพันธ์	พุทธศักราช ๒๕๕๒	

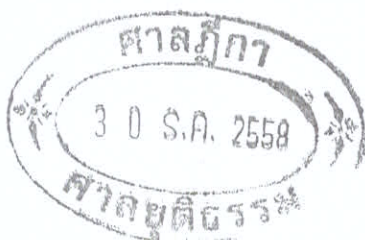
โจทก์ทั้งแปดฟ้องและแก้ไขคำฟ้องโดยได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคน
อนาถาว่า โจทก์ทั้งแปดเป็นคนไทยเชื้อสายกระเหรี่ยงอาศัยอยู่ในชุมชนชื่อหมู่บ้านคลิตี้ล่าง
ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และหมู่ที่ ๔ ตำบลชะแล
อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี หมู่บ้านดังกล่าวมีมาหลายร้อยปี มีบ้านอยู่อาศัยกว่า ๔๐ หลัง
มีประชากรประมาณ ๒๐๐ ถึง ๓๐๐ คน ดำรงชีพด้วยการอุปโภคบริโภคน้ำและจับสัตว์น้ำ
ในลำห้วยสาธารณะซึ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติชื่อลำห้วยคลิตี้ ซึ่งเป็นลำห้วยเพียงสายเดียวที่ไหล
ผ่านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างจึงเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการ

- ๓ -

บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ
และในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้โจทก์ทั้งแปดและชาวหมู่บ้าน
คลิตี้ล่างดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ
อนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนเอง รวมทั้งมีหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา
๔๖, ๕๖, ๖๙ จำเลยที่ ๑ เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด มีวัตถุประสงค์หลักในการ
ประกอบกิจการทำเหมืองแร่ตะกั่ว โดยมีจำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้จัดการมีอำนาจหน้าที่
ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของจำเลยที่ ๑ เมื่อประมาณปี ๒๕๑๓ เป็นต้นมา
ต่อเนื่องถึงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๖ จำเลยทั้งสองประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่วโดย
จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำผิดต่อกฎหมาย กล่าวคือ จำเลยทั้งสองได้นำแร่ตะกั่วดิบที่ขุดมา
จากใต้ดิน ซึ่งมีอิฐหินดินทรายปะปนอยู่ขึ้นไปแต่งแร่ที่โรงแต่งแร่ ที่ได้ก่อสร้างไว้บนภูเขาในที่สูง
และเป็นต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้ โดยนำแร่ดิบดังกล่าวมาล้างน้ำ และนำสารเคมีมาผสม
ปรับแต่งแร่ ลอยแร่และปล่อยน้ำเสียที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและสารเคมีจากการล้างแร่ ลอยแร่
และแต่งแร่อังกล่าวลงสู่ลำห้วยคลิตี้ จำเลยทั้งสองยังได้นำแร่ดิบซึ่งมีสารตะกั่วเจือปนอยู่ไปกองไว้
กลางแจ้งบนภูเขาในที่สูงใกล้ลำห้วยคลิตี้ โดยไม่ได้สร้างหลังคาหรือนำผ้ามาปกคลุมไว้เพื่อป้องกัน

- ๕ -

ไม่ให้สารตะกั่ว สารเคมีและตะกอนตะกั่วต่าง ๆ ไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้เมื่อเวลามีฝนตก รวมทั้งทำ
บ่อเก็บกักน้ำเสียที่ไม่ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อการประกอบกิจการเหมืองแร่ไว้ใกล้ลำห้วยคลิตี้
เมื่อฝนตกน้ำฝนจึงชะล้างแร่ดิบรวมทั้งสารตะกั่ว สารเคมีและน้ำเสียจากบ่อเก็บกักน้ำเสียไหลลง
สู่ลำห้วยคลิตี้ ซึ่งจำเลยทั้งสองสามารถใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้ แต่จำเลย
ทั้งสองหาได้ใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นไม่ และยังคงปล่อยน้ำเสียที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและ
สารเคมีจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่วของจำเลยทั้งสองลงในลำห้วยคลิตี้ ทำให้น้ำในลำห้วย
คลิตี้ที่เคยใสสะอาดต้องสกปรกปนเปื้อนเพราะเจือปนไปด้วยตะกั่ว ตะกอนตะกั่วและสารเคมี
จำนวนมาก จนทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้เกิดเป็นพิษ เป็นเหตุให้สัตว์น้ำต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ใน
ลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างซึ่งรวมทั้งโจทก์ทั้งแปดและสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านคลิตี้ล่าง
ซึ่งอุปโภคบริโภคน้ำในลำห้วยคลิตี้เป็นประจำตามวิถีชีวิตในการดำรงชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน
หมู่บ้านคลิตี้ล่าง ได้รับสารตะกั่วและสารพิษต่าง ๆ จากการประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว
ของจำเลยทั้งสองเข้าสู่ร่างกาย จนเกิดอาการเจ็บป่วยและสัตว์เลี้ยงล้มตายเป็นจำนวนมาก
จำเลยทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษได้ก่อให้เกิดหรือเป็น
แหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง
และโจทก์ทั้งแปดได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยและเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของ

- ๕ -

โจทก์ทั้งแปดและของรัฐเสียหาย จำเลยทั้งสองมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือ
ค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดและแก่รัฐไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจาก
การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยทั้งสองหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติ
ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๙๖, ๙๗ จำเลยที่ ๑
ซึ่งเป็นนิติบุคคลและจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นกรรมการดำเนินกิจการของจำเลยที่ ๑ ทำให้โจทก์ทั้งแปด
ได้รับความเสียหายเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคพิษตะกั่วเรื้อรัง ได้รับความทุกข์ทรมานด้านร่างกาย
และจิตใจ เสื่อมสมรรถภาพในการทำงาน ไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข รวมเป็นเงิน
ค่าเสียหายทั้งสิ้น ๑๑๙,๐๓๖,๔๐๐ บาท รายละเอียดปรากฏตามบัญชีค่าเสียหายของโจทก์
ทั้งแปดเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ๓ ขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันชำระค่าเสียหายแก่โจทก์
ที่ ๑ เป็นเงิน ๑๓,๒๙๙,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๒ เป็นเงิน ๑๕,๙๐๐,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๓
เป็นเงิน ๑๓,๓๐๙,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๔ เป็นเงิน ๑๔,๖๐๐,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๕
เป็นเงิน ๑๖,๔๐๐,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๖ เป็นเงิน ๑๓,๕๒๗,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๗
เป็นเงิน ๑๕,๕๙๙,๓๐๐ บาท โจทก์ที่ ๘ เป็นเงิน ๑๖,๔๐๐,๓๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น
๑๑๙,๐๓๖,๔๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี จากต้นเงินที่โจทก์แต่ละคน
ได้รับนับแต่วันถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระ

- ๖ -

ค่าเสียหายในการรักษาพยาบาลแก่โจทก์ทั้งแปด เป็นเงินเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท นับจากวันฟ้องจนกว่าจะหายป่วยเป็นปกติ ให้จำเลยทั้งสองชำระค่าเสียหายจากการขาดประโยชน์ในการใช้น้ำและทรัพยากรธรรมชาติเป็นเงินเดือนละ ๖๙๐ บาท นับจากวันฟ้องจนกว่าจำเลยทั้งสองจะได้แก้ไขฟื้นฟูบำบัดน้ำในลำห้วยคลิตี้ให้คืนสู่สภาพปกติที่โจทก์ทั้งแปดใช้อุปโภคบริโภคได้โดยปลอดภัยตามมาตรฐานของกรมอนามัย ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไขและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้โดยนำแร่ตะกั่วที่ตกค้างอยู่ในลำห้วยคลิตี้ออกไปให้หมด เพื่อให้ลำห้วยคลิตี้สะอาดปราศจากสารตะกั่ว โดยให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้สะอาดปราศจากสารตะกั่วและสารเคมีต่าง ๆ ให้มีสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิม ให้จำเลยทั้งสองหยุดปล่อยน้ำเสีย สารตะกั่วหรือสารเคมีต่าง ๆ จากการประกอบกิจการเหมืองแร่ของจำเลยทั้งสองลงสู่ลำห้วยคลิตี้ต่อไป ขอให้ศาลสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในส่วนของค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงานของโจทก์ทั้งแปดภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ ปี

จำเลยทั้งสองให้การว่า จำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการคนหนึ่งในสี่คนของจำเลยที่ ๑ เท่านั้น จำเลยที่ ๒ กระทำการต่าง ๆ ในนามจำเลยที่ ๑ เช่นเดียวกับกรรมการอีก ๓ คน

- ๗ -

จำเลยที่ ๒ ไม่ได้เป็นกรรมการผู้จัดการมีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ

จำเลยที่ ๑ แต่อย่างใด จำเลยที่ ๑ จ้างบุคคลผู้มีชื่อเป็นผู้จัดการดำเนินกิจการต่าง ๆ

ให้จำเลยที่ ๑ โจทก์ทั้งแปดจึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒ ให้รับผิดชอบในฐานะส่วนตัวเพราะ

จำเลยที่ ๒ ไม่ใช่ผู้ปล่อยสารตะกั่วตามฟ้อง จำเลยที่ ๑ เป็นบริษัทจำกัด มีใช้ห้างหุ้นส่วน

จำกัด กรรมการบริษัทจึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับบริษัทด้วย เหตุคดีนี้เกิดเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๔๑

แต่โจทก์ทั้งแปดนำคดีมาฟ้องเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๖ เกิน ๑ ปี ฟ้องโจทก์จึง

ขาดอายุความ ทางราชการมีคำสั่งให้โรงแต่งแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑ หยุดดำเนินการตั้งแต่วันที่

๒๓ เมษายน ๒๕๔๑ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะเมื่อต้นเดือนเมษายน ๒๕๔๑ ฝนตก

หนักจนเกิดน้ำท่วมลำห้วยคลิตี้ และน้ำท่วมคันดินที่กักน้ำลำราง ทำให้ลำรางแร่ไหลลงใน

ลำห้วยคลิตี้เพียง ๒ วันเท่านั้น ไม่ใช่จำเลยทั้งสองจงใจปล่อยน้ำสารตะกั่วลงในลำห้วยคลิตี้

ตามปกติลำรางแร่จะไม่สามารถไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้ได้เลย เพราะมีคันดิน กักน้ำไม่ให้ไหลลงสู่

ลำห้วยคลิตี้ถึง ๓ ชั้น หากไม่เกิดอุบัติเหตุ น้ำท่วมหนักดังกล่าว ลำรางแร่ก็จะไม่ไหลลงสู่ลำห้วย

คลิตี้ จำเลยที่ ๒ ไม่ได้เป็นผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่ โรงแต่งแร่เป็นของจำเลยที่ ๑ โดย

จำเลยที่ ๑ ได้รับประทานบัตรและได้รับใบอนุญาตให้แต่งแร่ เมื่อทางราชการมีคำสั่งให้หยุดแต่งแร่

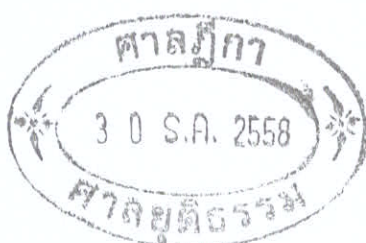
เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๑ จำเลยที่ ๑ ก็หยุดดำเนินการมาตั้งแต่วันที่นั้นจนถึงปัจจุบัน

- ๘ -

และได้รื้อถอนโรงเต่งแร่ออกไปแล้ว เหตุที่น้ำล้างแร่ไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้จึงเป็นช่วงที่เกิด
น้ำท่วมหนักเพียง ๒ วันดังกล่าวเท่านั้น และไหลผ่านพื้นที่หมู่บ้านที่โจทก์ทั้งแปดอาศัยอยู่
อย่างรวดเร็ว ยังไม่ทันที่โจทก์ทั้งแปดจะได้บริโภคน้ำได้ ในอำเภอทองผาภูมิและอำเภอศรีสวัสดิ์
จังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉพาะในท้องที่ทุ่งใหญ่นเรศวรที่อยู่เหนือเมืองแร่คลิตี้ขึ้นไป ล้วนมีสินแร่
ตะกั่วอยู่บนผิวดินและผิวน้ำไม่มากนักน้อย พอฝนตกน้ำฝนจะชะสินแร่ที่อยู่ตามผิวดินและผิวน้ำ
ไหลลงสู่ลำห้วย คนและสัตว์ที่อาศัยน้ำจากลำห้วยดื่มกินกัน สินแร่ดังกล่าวก็จะเข้าสู่ร่างกายคน
และสัตว์สะสมทีละเล็กละน้อยตลอดมา คนและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในเขตท้องที่ทุ่งใหญ่นเรศวรจะ
มีค่าตะกั่วในปัสสาวะและเลือดมากกว่าคนในท้องที่อื่นในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นไปตาม
ธรรมชาติ ดังนั้น การรับสารตะกั่วของโจทก์ทั้งแปดจึงเป็นการรับตามธรรมชาติ การเจ็บป่วยของ
โจทก์ทั้งแปดจึงเป็นการได้รับสารตะกั่วที่เกิดเองตามธรรมชาติ ผลการตรวจปัสสาวะและเลือดของ
โจทก์ทั้งแปดตามเอกสารท้ายคำให้การ ปรากฏว่าโจทก์ทั้งแปดมีสารตะกั่วในปัสสาวะและเลือด
ไม่เกินค่าปกติแต่อย่างใด โจทก์ทั้งแปดจึงไม่ได้เจ็บป่วยด้วยโรคพิษสารตะกั่วเรื้อรังตามฟ้อง
โจทก์ทั้งแปดยังคงทำงานได้ตามปกติจึงไม่ได้รับความเสียหายตามฟ้อง ฟ้องของโจทก์ทั้งแปด
เคลือบคลุมในเรื่องค่าเสียหายเพราะไม่บรรยายให้แจ้งชัดว่าโจทก์คนใดเจ็บป่วยอย่างไร ได้รับ
ทุกข์ทรมานอย่างไร เสื่อมสมรรถภาพในการทำงานอย่างไร ไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติ

- ๘ -

อย่างไรและค่าเสียหายแต่ละคนเท่าใด เป็นเหตุให้จำเลยทั้งสองไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง
ค่าเสียหายที่เรียกร้องตามฟ้องสูงเกินไป ค่ารักษาพยาบาลตามฟ้องของโจทก์ทั้งแปดเดือนละ
๒,๐๐๐ บาท เป็นเวลา ๕๖ เดือน และค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท
สูงเกินไป เนื่องจากโจทก์ทั้งแปดสามารถรักษาพยาบาลตามสิทธิการรักษา ๓๐ บาท
รักษาทุกโรค หากไปรักษาเดือนละครั้งเป็นเวลา ๕๖ เดือนคิดเป็นเงินคนละ ๑,๖๘๐ บาท
เท่านั้น ส่วนค่าเสียความสามารถในการประกอบกรงานและค่าเสื่อมสุขภาพอนามัย โจทก์ทั้งแปด
ก็ไม่เสียหาย โจทก์ทั้งแปดยังคงทำงานได้ตามปกติและมีบุตรหลานได้ตามปกติหากจะเสียหาย
ก็ไม่เกินคนละ ๓,๐๐๐ บาท สัตว์เลี้ยงจำพวกโคกระบือของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๖
และที่ ๗ ไม่ได้ล้มตายตามฟ้อง แต่เกิดจากการแก่ตายตามธรรมชาติและมีราคาตัวละไม่เกิน
๔,๐๐๐ บาท ค่าขาดประโยชน์จากการใช้น้ำอุปโภคบริโภค โจทก์ทั้งแปดไม่ได้เสียหาย
หากจะเสียหายก็ไม่เกินวันละ ๑ บาท อีกทั้งขณะยื่นคำให้การล่าห่วยคลิต้เป็นปกติมาเป็นเวลา
๕ ปีแล้ว โจทก์ทั้งแปดคงใช้น้ำตามธรรมชาติตลอดมา ขอให้ยกฟ้อง

ระหว่างพิจารณา จำเลยที่ ๒ ถึงแก่ความตาย ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตั้งนางสุรัตดา
กลีบบัว ภริยาจำเลยที่ ๒ เป็นคู่ความแทน

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษา ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินแก่โจทก์ที่ ๑

- ๑๐ -

ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๖ คนละ ๓๔๕,๐๐๐ บาท โจทก์ที่ ๒ และที่ ๗ คนละ ๖๒๐,๐๐๐ บาท
โจทก์ที่ ๕ และที่ ๘ คนละ ๘๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปีนับแต่
วันถัดจากวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๖) จนกว่าจะชำระเสร็จ ให้จำเลยทั้งสอง
ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ทั้งแปด สำหรับค่าธรรมเนียมศาลที่โจทก์ทั้งแปดได้รับอนุญาตให้
ดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ให้จำเลยทั้งสองนำมาชำระต่อศาลในนามของโจทก์ทั้งแปดตามทุน
ทรัพย์ที่โจทก์ทั้งแปดขณะคดี กำหนดค่าทนายความ ๕๐,๐๐๐ บาท ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก
ทั้งนี้ให้คู่ความแทนที่รับผิดชอบเพียงไม่เกินทรัพย์สินกองมรดกของจำเลยที่ ๒

โจทก์ทั้งแปดและจำเลยทั้งสองอุทธรณ์ โดยโจทก์ทั้งแปดได้รับอนุญาตให้
ดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถา

ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ แผนกคดีสิ่งแวดล้อม พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยทั้งสอง
ร่วมกันใช้เงินแก่โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ และที่ ๘ จำนวน
๓,๔๕๑,๐๐๐ บาท ๓,๘๕๒,๐๐๐ บาท ๓,๓๖๑,๐๐๐ บาท ๓,๓๕๒,๐๐๐ บาท
๔,๑๕๒,๐๐๐ บาท ๓,๓๗๙,๐๐๐ บาท ๓,๘๕๒,๐๐๐ บาท และ ๔,๑๕๒,๐๐๐ บาท
ตามลำดับ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๙,๕๕๑,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ ๗.๕ ต่อปี
จากต้นเงินดังกล่าว นับแต่วันถัดจากวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๖) เป็นต้นไป

- ๑๑ -

จนกว่าจะชำระเสร็จ ให้จำเลยทั้งสองใช้ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์แทนโจทก์ทั้งแปด สำหรับ
ค่าธรรมเนียมศาลที่โจทก์ทั้งแปดได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถา
ให้จำเลยทั้งสองนำมาชำระต่อศาลในนามของโจทก์ทั้งแปดตามทุนทรัพย์ที่โจทก์ทั้งแปดขณะคดี
กับให้จำเลยทั้งสองใช้ค่าทนายความชั้นอุทธรณ์ ๑๐๐,๐๐๐ บาท แทนโจทก์ทั้งแปด นอกจาก
ที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ทั้งแปดและจำเลยทั้งสองฎีกา

ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมตรวจสอบสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ทางพิจารณา

โจทก์ทั้งแปดนำสืบว่า โจทก์ทั้งแปดเป็นคนสัญชาติไทย เชื้อสายกะเหรี่ยง อาศัยอยู่ในชุมชน
หมู่บ้านคลิตี้ล่าง ตั้งอยู่ที่ตำบลชะแล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี และตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์
จังหวัดกาญจนบุรี มีประชากรชาวกระเหรี่ยงอยู่อาศัยประมาณ ๕๐ หลังคาเรือน หมู่บ้าน
คลิตี้ล่างมีลำห้วยสาธารณะไหลผ่านหมู่บ้านเพียงสายเดียวคือลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านใช้น้ำจาก
ลำห้วยคลิตี้ในการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำ และเก็บพืชผักสมุนไพร
ใช้เพื่อการบริโภค เนื้อลำห้วยคลิตี้ขึ้นไปเป็นหมู่บ้านชุมชนกระเหรี่ยงอีกหมู่บ้านหนึ่ง เรียกว่า
ชุมชนหมู่บ้านคลิตี้บน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเหนือต้นน้ำลำห้วยคลิตี้ สภาพทางภูมิศาสตร์บริเวณ
ดังกล่าวเป็นสายธารแหล่งแร่ตะกั่วตามธรรมชาติ จำเลยที่ ๑ เป็นบริษัทจำกัด มีวัตถุประสงค์

- ๑๒ -

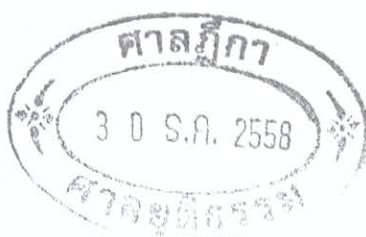
ประกอบกิจการเหมืองแร่ มีจำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการลงชื่อผูกพันบริษัท
จำเลยที่ ๑ ได้รับโอนสิทธิการอนุญาตให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ตะกั่วจากห้างหุ้นส่วนจำกัด
เหมืองแร่ตะกั่วพลวง ตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๘ และมีการต่ออายุประทานบัตรการทำ
เหมืองแร่ตะกั่วไปจนถึงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๒ จำเลยที่ ๑ ได้รับอนุญาตแต่งแร่โดย
อนุญาตให้แต่งแร่บริเวณหมู่ที่ ๔ ตำบลชะแล อำเภothองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้ง
ของโรงแต่งแร่คลิตี้ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ โรงแต่งแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑ จะนำแร่ตะกั่วซึ่งขุดขึ้นมา
จากใต้ดินของเหมืองบ่องาม ขั้นตอนการแต่งแร่จะนำแร่ดิบจากพื้นดินไปบดอัดให้ละเอียด
โดยใช้น้ำเป็นตัวทำละลาย ประกอบกับใส่น้ำยาเคมี เพื่อทำให้ตะกั่วลอยตัวขึ้น น้ำ ดิน
และของเหลือส่วนอื่นที่ไม่ต้องการ จะถูกคัดแยกออกไปเรียกว่าหางแร่หรือหางราง ถูกลำเลียง
ลงไปกักเก็บในบ่อเรียกว่าบ่อเกรอะ น้ำที่เกิดจากกระบวนการผลิตแร่เป็นอันตรายเพราะมี
ส่วนผสมของสารเคมีและตะกั่วที่ตกค้างจากขั้นตอนการผลิต บ่อเกรอะหรือบ่อกักเก็บของเสีย
ของโรงแต่งแร่คลิตี้ มี ๒ บ่อ ห่างจากลำห้วยคลิตี้ประมาณ ๕ ถึง ๑๐ เมตร บ่อเกรอะ
มีขนาดลึก ๑๐ เมตร กว้างประมาณ ๒๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๔๐๐ เมตร ใช้กักเก็บ
ตะกอนตั้งแต่เปิดโรงงาน หลังจากลำเลียงน้ำหางแร่หรือหางรางมาเก็บไว้ในบ่อ สารตะกั่วที่
ตกค้างจากขั้นตอนการผลิตจะตกตะกอนลงสู่ก้นบ่อ ปี ๒๕๔๑ เกิดปัญหาตะกอนในบ่อเต็ม

- ๑๓ -

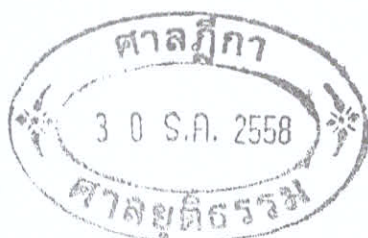
และยังไม่มี การขนถ่ายทางเรือออกจากบ่อ ทางโรงงานดำเนินการเจาะผนังกันดินระหว่างบ่อ กับลำห้วยคลิตี้เพื่อระบายทางเรือออกจากบ่อ และปล่อยให้น้ำทางแร่ไหลออกจากบ่อลงสู่ ลำห้วยคลิตี้ตามธรรมชาติ ครั้งแรกเป็นการเจาะให้ส่วนทางแร่ที่ล้นไหลลงสู่ลำห้วยแต่ภายหลัง มีการให้คนงานไปขุดวางท่อเพื่อระบายทางแร่หรือทางรางออกจากบ่อลงสู่ลำห้วยโดยตรง ซึ่งในขณะนั้นจำเลยที่ ๒ เป็นประธานกรรมการบริษัทจำเลยที่ ๑ และทำหน้าที่สั่งการโดยตรง จำเลยที่ ๒ เข้าไปดูแลสั่งการอยู่ที่โรงแต่งแร่คลิตี้เดือนละประมาณ ๒๐ วันและมีอำนาจ บริหารงานได้โดยตรงไม่ต้องขออนุมัติจากผู้ใด โดยมีนายธงชัย ส่องสว่าง เป็นผู้จัดการ หลังจากหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าโรงแต่งแร่คลิตี้ปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำห้วยคลิตี้ นายศุภมิตร อินโอภาส เจ้าหน้าที่บริหารงานทรัพยากรธรณี สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดกาญจนบุรี ไปตรวจสอบสถานที่บริเวณหมู่บ้านคลิตี้ล่างพบว่าน้ำในลำห้วยมีลักษณะขุ่นแดง มีกลิ่นเหม็น จากการตรวจบ่อน้ำเสียที่ ๒ ของโรงแต่งแร่คลิตี้พบว่าการฝังท่อไว้ใต้ดิน ปลายท่อดังกล่าว อยู่บริเวณเหนือตลิ่งริมลำห้วยคลิตี้ จึงมีคำสั่งด้วยวาจาต่อนายธงชัย ผู้จัดการโรงงานให้หยุด ทำการแต่งแร่ ต่อมาได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่จำเลยที่ ๑ ว่าไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๑๘ แห่ง พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ และเปรียบเทียบปรับจำเลยที่ ๑ สำนักงานทรัพยากรธรณี จังหวัดกาญจนบุรีมีคำสั่งให้จำเลยที่ ๑ หยุดกิจการแต่งแร่ในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๑

- ๑๔ -

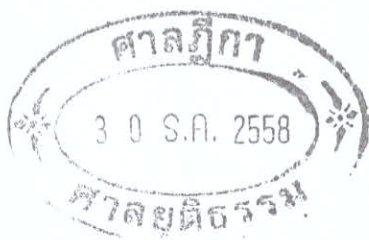
ลำห้วยคลิตี้มีต้นน้ำบริเวณทุ่งใหญ่นเรศวร ไหลผ่านหมู่บ้านทุ่งเสือโตน หมู่บ้านคลิตี้บนผ่าน
โรงแต่งแร่คลิตี้ แล้วจึงไหลผ่านหมู่บ้านคลิตี้ล่างออกสู่ลำคลองงู และไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อน
ศรีนครินทร์ โรงแต่งแร่คลิตี้มีบ่อกักเก็บตะกอน ซึ่งสร้างไว้ติดกับลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านใน
หมู่บ้านคลิตี้ล่างใช้น้ำจากลำห้วยดังกล่าวในการอุปโภคบริโภค วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๓
ศูนย์ศึกษากระบี่และพัฒนา ส่งตัวโจทก์ทั้งแปดไปตรวจรักษากับนางอรพรรณ เมธาธิกุลกุล
แพทย์หัวหน้าสำนักงานอาชีวเวชศาสตร์และสิ่งแวดล้อม โรงพยาบาลราชวิถี จากการตรวจเลือด
และปัสสาวะ พบว่าโจทก์ทั้งแปดมีสารตะกั่วในร่างกายปริมาณสูงเกินกว่าปกติ ลักษณะของ
โรคพิษตะกั่วเรื้อรัง ซึ่งร่างกายสามารถรับเข้าร่างกายทางการรับประทานอาหารและการสูดดม
สำหรับเด็กทารกรับเข้าสู่ร่างกายได้ทางน้ำนมมารดา และสำหรับเด็กในครรภ์มารดาได้รับเข้าสู่
ร่างกายทางสายรกของมารดาในขณะที่อยู่ในครรภ์ การรับสารตะกั่วเข้าสู่ร่างกายเกินขนาด
หากร่างกายไม่สามารถขับออกมาพร้อมกับอุจจาระ ปัสสาวะ และเหงื่อ สารตะกั่วที่สะสมอยู่
จะทำอันตรายต่อเนื้อเยื่อสมอง ระบบไต ระบบการสร้างเม็ดเลือดแดง การสร้างกล้ามเนื้อ
หญิงมีครรภ์มีโอกาสแท้งและคลอดก่อนกำหนด ทารกในครรภ์จะเจริญเติบโตและพัฒนาการช้า
ทารกที่คลอดออกมาจะมีการพัฒนาการทางสมองและการเจริญเติบโตทางสมองช้ากว่าปกติ
เป็นปัญหาย้อน อาการที่อาจสังเกตได้ภายนอกคือข้อมือและข้อเท้าตก การตอบสนอง

- ๑๕ -

ทางสมองช้า เดินเซ กล้ามเนื้ออ่อนแรง โจทก์ทั้งแปดเข้ารับการรักษาคือการให้ยา และ
หลีกเลี่ยงการรับสารตะกั่วเข้าสู่ร่างกาย จากการสอบถามประวัติของโจทก์ทั้งแปด พบว่าใช้น้ำ
ในลำห้วยคลิตี้เพื่อการอุปโภคและบริโภค โจทก์ที่ ๑ อายุ ๓๕ ปี (นับถึงปี ๒๕๔๖) มาอยู่
หมู่บ้านคลิตี้ล่างตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ เป็นหัวหน้าครอบครัว ประกอบอาชีพทำไร่ ปลุกข้าวไร่
ข้าวโพด พริกและผัก และเลี้ยงกระบือ ๒๐ ตัว ปี ๒๕๓๐ กระบือเริ่มตาย และตายเรื่อยมา
ปี ๒๕๓๗ ตายมากที่สุด ๔ ตัว รวมแล้วกระบือตาย ๑๑ ตัว ราคาตัวละ ๙,๐๐๐ บาท
ที่เหลือ ๙ ตัว จึงขายไปเพราะเกรงจะตายอีก โจทก์ที่ ๑ ไม่เคยป่วย ปี ๒๕๓๔ โจทก์ที่ ๑
เริ่มมีอาการป่วยคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ปวดตามข้อ ต่อมาปวดหัว เวียนหัว มึนงง
ความจำเสื่อม คิดช้า อ่อนแรง เบื่ออาหาร เป็นมาเรื่อย ๆ เป็นมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๑
โดยก่อนหน้านั้น โจทก์ที่ ๑ ไม่เคยป่วยเช่นนี้มาก่อน เคยไปรักษาที่สถานีนามัยและที่
โรงพยาบาลทองผาภูมิ แพทย์ให้ยามารับประทาน อาการไม่ดีขึ้น โจทก์ที่ ๑ มีบุตร ๓ คน
รวมทั้งโจทก์ที่ ๒ ซึ่งเกิดวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ โจทก์ที่ ๒ ป่วย มีอาการปวดหัวมาก
ปวดข้อ ซึม เรียนช้า ความจำไม่ดี เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียนเป็นมาเรื่อย เป็นมาตั้งแต่
ปี ๒๕๔๑ ตลอดมา โจทก์ที่ ๓ และที่ ๔ อายุ ๓๔ ปี และ ๒๑ ปี ตามลำดับ (นับถึงปี
๒๕๔๖) เป็นสามีภริยากัน มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คนโตคือโจทก์ที่ ๕ เกิดเมื่อวันที่

- ๑๖ -

๒๒ มกราคม ๒๕๔๓ บ้านโจทก์ที่ ๓ และที่ ๔ อยู่ห่างจากลำห้วยคลิตี้ประมาณ ๒๐ เมตร
โจทก์ที่ ๓ มาอยู่หมู่บ้านคลิตี้ล่างตั้งแต่ปี ๒๕๓๔ โจทก์ที่ ๔ อยู่ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ โจทก์ที่ ๓
และที่ ๔ มีอาชีพปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด พริก ผัก และเลี้ยงกระบือ ๑๕ ตัว กระบือดื่มน้ำ
ในลำห้วยคลิตี้มีอยู่ตัวหนึ่งหลังจากดื่มน้ำในลำห้วยคลิตี้แล้วน้ำลายยี้ด เดินไม่ค่อยไหวและตาย
จึงขายกระบือที่เหลือไปทั้งหมดเพราะเกรงจะตายอีก โจทก์ที่ ๓ มีอาการปวดหัวมาหลายปี
ปวดมากตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ เวียนหัว มึนงง หงุดหงิดง่าย สับสนง่าย ความจำแยลง อ่อนเพลีย
อ่อนแรง คิดช้า เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน เคยไปรักษาที่สถานอนามัยและที่โรงพยาบาล
พหลพลพยุหเสนา อาการไม่ดีขึ้น โจทก์ที่ ๔ ปวดหัวมากตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ และมีอาการ
เช่นเดียวกับโจทก์ที่ ๓ ส่วนโจทก์ที่ ๕ คลอดยาก มีอาการผิดปกติมาตั้งแต่คลอด โดยดื่มนม
โจทก์ที่ ๔ โจทก์ที่ ๕ ไม่ค่อยมีแรง หัวโต แขนขาเล็ก ตัวเล็กกว่าบุตรคนเล็ก คลานไม่ได้
ป่วยบ่อย เป็นหวัดบ่อย เป็นโรคหอบ โจทก์ที่ ๖ อายุ ๓๒ ปี (นับถึงปี ๒๕๔๖) มีบุตร
๕ คน รวมทั้งโจทก์ที่ ๗ เกิดวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๓๔ และโจทก์ที่ ๘ เกิดวันที่
๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ซึ่งเป็นบุตรคนที่ ๒ และที่ ๕ ตามลำดับ บ้านโจทก์ที่ ๖ ห่างจาก
ลำห้วยคลิตี้ ๒๐ เมตร อาชีพปลูกข้าวไร่ เลี้ยงกระบือหลายตัว ปี ๒๕๔๑ หรือ ๒๕๔๒
กระบือไปกินน้ำในลำห้วยคลิตี้แล้วไม่ยอมกินหญ้าและตายไป ๓ ตัว โจทก์ที่ ๖ มีอาการ

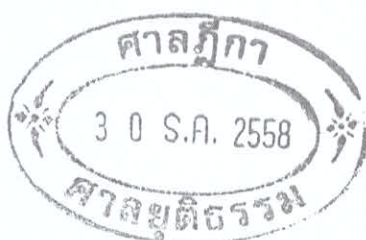

- ๑๗ -

เช่นเดียวกับโจทก์ที่ ๑ และที่ ๓ และบวมทั้งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลทองผาภูมิและ
ที่โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา อาการไม่ดีขึ้น โจทก์ที่ ๗ ผิดปกติเมื่อปี ๒๕๓๖ ปวดหัวมาก
ปวดหัวมานาน อ่อนเพลีย อ่อนแรง ซึม คิดช้า ความจำแย่ เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง จึงไม่ได้
เรียนหนังสือ เป็นมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐, ๒๕๔๑ โจทก์ที่ ๘ คลอดยาก คลอดออกมาตัวเขียว
ผิดปกติตั้งแต่คลอด โดยตีมนมโจทก์ที่ ๖ ตัวเล็ก ปวดหัว อาเจียนบ่อย เป็นไข้ เป็นหวัดง่าย
เดินช้ากว่าเด็กทั่วไป เพิ่งเดินได้เมื่ออายุ ๓ ปี

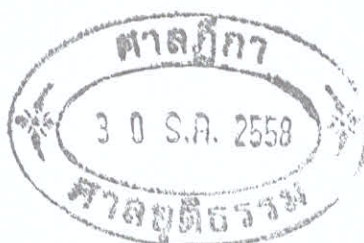
จำเลยทั้งสองนำสืบว่า จำเลยที่ ๑ ได้ประธานบัตรทำกิจการเหมืองแร่โดย
รับโอนสิทธิประธานบัตรมาจากห้างหุ้นส่วนจำกัดตะกั่วพลวง จำเลยที่ ๑ ได้รับอนุญาตให้
ประกอบกิจการแต่งแร่จากสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดกาญจนบุรี จำเลยที่ ๑ มีกรรมการ
๔ คน คือจำเลยที่ ๒ นายธานี กลีบบัว นางอุไรวรรณ อติศรางกูร และนางสาวศิริวรรณ
กลีบบัว หรือมานะเวช หลังจากผ่านขั้นตอนขบวนการแต่งแร่ น้ำซึ่งใช้ในขั้นตอนการลอยแร่
มีส่วนผสมของสารเคมีและตะกั่วที่ตกค้างจะถูกลำเลียงลงสู่บ่อกักเก็บตะกอนหรือบ่อเกรอะ
จำนวน ๓ บ่อ หลังจากกักเก็บในบ่อที่ ๑ แล้ว สารเคมีและสารตะกั่วตกค้างจะตกตะกอน
ลงก้นบ่อ ลำเลียงสู่บ่อที่ ๒ และบ่อที่ ๓ ตามลำดับ น้ำในบ่อเกรอะที่ ๓ หลังจากมีการ
ตกตะกอนจะเป็นน้ำที่ใสสะอาด แล้วมีการระบายออกมาตามท่อ ลงสู่ลำห้วยคลิตี้ โรงแต่งแร่

- ๑๘ -

คลิตี้ลำเลียงตะกั่วซึ่งขุดขึ้นมาจากใต้ดินบริเวณเหมืองบ่องามแล้วนำลงมาแต่งแร่ให้บริสุทธิ์ขึ้น บริเวณที่ตั้งของโรงแต่งแร่คลิตี้และเหมืองบ่องาม ตำบลชะแล อำเภอดงพิกุล เป็นบริเวณพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีธาตุตะกั่วปริมาณสูง และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพแร่ตะกั่ว สังกะสีค่อนข้างสูงที่สุดในประเทศไทย ภายใต้พื้นดินและพื้นน้ำบริเวณที่ตั้งของโรงแต่งแร่คลิตี้รวมทั้งหมู่บ้านคลิตี้ล่าง จึงมีธาตุตะกั่วทั้งในพื้นดินและพื้นน้ำตามธรรมชาติ น้ำในลำห้วยคลิตี้มีการปนเปื้อนของสารตะกั่วที่ละลายจากการชะล้างของน้ำฝนที่ตกลงมาสะสมกันมาเป็นเวลานานซึ่งเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ย่อมต้องมีความเสี่ยงที่จะได้รับสารตะกั่วในเลือดและปัสสาวะสูงกว่าคนธรรมดาทั่วไปที่มีได้อยู่ในสภาวะแวดล้อมดังกล่าว การรั่วไหลและการแพร่กระจายของสารตะกั่วจากบ่อกักเก็บตะกอนทั้งสามบ่อของโรงแต่งแร่คลิตี้เกิดจากฝนที่ตกลงมามีปริมาณน้ำฝนมาก อันเกิดจากพายุดีเปรสชัน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ๒๕๔๑ เป็นเหตุให้น้ำที่กักเก็บไว้ในบ่อกักเก็บตะกอนล้นออกมาจากบ่อและไหลลงไปในลำห้วยคลิตี้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ได้นำตัวอย่างเลือดของชาวบ้านชุมชนหมู่บ้านคลิตี้ล่าง รวมทั้งโจทก์ทั้งแปดไปทำการตรวจวิเคราะห์เพื่อหาค่าสารตะกั่วในเลือด ปรากฏว่าปริมาณสารตะกั่วในเลือดของโจทก์ทั้งแปดไม่สูงเกินกว่าค่าปกติ ความเจ็บป่วยของโจทก์ทั้งแปดที่ได้รับ จึงไม่ใช่ผลอันเกิดจากการได้รับสารตะกั่วที่มีการรั่วไหลหรือแพร่กระจาย

- ๑๙ -

ลงไปในลำห้วยคลิตี้ โจรทักทั้งแปดไม่เสียหายตามฟ้อง

พิเคราะห์แล้ว ข้อเท็จจริงเบื้องต้นรับฟังได้ว่า น้ำในลำห้วยคลิตี้ไหลจากตอนบนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ทางทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ผ่านเหมืองแร่บ่องามของจำเลยที่ ๑ หมู่บ้านคลิตี้บน โรงแต่งแร่คลิตี้หรือโรงลอยแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑ หมู่บ้านคลิตี้ล่าง ไปบรรจบกับคลองลำงู แล้วไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ จำเลยที่ ๑ จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดตั้งแต่ปี ๒๕๒๒ มีกรรมการ ๔ คน ได้แก่ จำเลยที่ ๒ นายธานี กลีบบัว นางสาวศิริวรรณ กลีบบัว และนางอุไรวรรณ อติศรางกูร เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๘ จำเลยที่ ๑ รับโอนประทานบัตรการทำเหมืองแร่ตะกั่วจากห้างหุ้นส่วนจำกัดเหมืองแร่ตะกั่วพลวง ที่ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เหมืองแร่ดังกล่าวเรียกว่าเหมืองแร่บ่องาม จำเลยที่ ๑ ขุดแร่ตะกั่วที่อยู่ใต้ดินจากเหมืองแร่บ่องามบรรทุกรถยนต์มายังโรงแต่งแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑ เพื่อทำการล้างแร่และแต่งแร่หรือลอยแร่ ซึ่งได้รับอนุญาตให้ดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ ตามใบอนุญาตเอกสารหมายเลข จ.๘ วิธีการแต่งแร่จะนำแร่ที่ขุดได้เข้าเครื่องบดให้ละเอียด แล้วผสมสารเคมีลงในส่วนที่เป็นแร่ตะกั่วจะลอยขึ้นมา อีกส่วนหนึ่งเป็นหางแร่หรือหางรังจะไหลออกไปเป็นตะกอนและน้ำเสียลงไปที่บ่อเก็บกักตะกอน ซึ่งมีอยู่ ๓ บ่อ แต่ละบ่อมีการต่อท่อถึงกัน มีอยู่บ่อหนึ่งต่อท่อปล่อยน้ำ

- ๒๐ -

ลงลำห้วยคลิตี้ ตามขั้นตอนการทำเหมืองแร่ตะกั่วเอกสารหมาย จ.๓๔ และภาพถ่ายหมาย
จ.๑๑, จ.๑๒, และ ล.๒ หมู่บ้านคลิตี้ล่างอยู่ห่างจากโรงแต่งแร่คลิตี้ไปทางทิศใต้ประมาณ
๑๑ กิโลเมตร มีประชากรประมาณ ๓๐๐ คน อาศัยน้ำจากลำห้วยคลิตี้เพียงสายเดียว
ที่ไหลผ่านหมู่บ้านใช้เพื่ออุปโภค บริโภค รวมทั้งจับสัตว์น้ำในลำห้วยบริโภคเป็นอาหาร
ปี ๒๕๓๘ สภาตำบลทำนน้ำประปาภูเขา โดยทำฝายกั้นน้ำบนภูเขาที่ผุดจากใต้ดิน ต่อต่อมาใช้
ในหมู่บ้าน เดือนเมษายน ๒๕๔๑ ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างและศูนย์ศึกษากะเหรี่ยงและพัฒนา
ซึ่งเป็นองค์การเอกชนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ทำหนังสือร้องเรียนถึงกรมควบคุมมลพิษ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ว่าโรงแต่งแร่คลิตี้ปล่อยน้ำเสียลงในลำห้วย
ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน นายศุภมิตร อินโสภาส เจ้าหน้าที่บริหารงานทรัพยากร
ธรณี ๗ สำนักงานทรัพยากรธรณี จังหวัดกาญจนบุรี กับพวกออกไปตรวจสอบพบนายธงชัย
ส่องสว่าง ผู้จัดการของบริษัทจำเลยที่ ๑ จึงสั่งให้หยุดประกอบกิจการ ต่อมาวันที่ ๖
พฤษภาคม ๒๕๔๑ ได้เปรียบเทียบปรับจำเลยที่ ๑ เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท ในข้อหาการ
แต่งแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐
มาตรา ๑๑๘, ๑๕๑ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษและกรมอนามัยลงพื้นที่ตรวจสอบ
สารตะกั่วในน้ำและตะกอนดินในลำห้วยคลิตี้ โดยเก็บตัวอย่างน้ำ ดินและสัตว์ในลำห้วยคลิตี้ไป

- ๒๑ -

ตรวจสอบ พบว่าน้ำและตะกอนดินในลำห้วยคลิตี้ก่อนถึงโรงแต่งแร่คลิตี้ มีสารตะกั่วอยู่น้อยมาก แต่ตั้งแต่โรงแต่งแร่คลิตี้ลงทางคลองลำงู ระยะทาง ๑๙ กิโลเมตร มีสารตะกั่วเจือปนอยู่ใน ปริมาณที่สูงมากหลายเท่าตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโรงแต่งแร่คลิตี้ลงประมาณ ๒.๕ กิโลเมตร มีปริมาณกากตะกอนดินและสารตะกั่วมากที่สุด จากการตรวจร่างกายชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ๑๑๙ คน พบว่ามีสารตะกั่วสูงมากถึง ๑๑๒ คน รวมทั้งโจทก์ทั้งแปด ตามรายงานผลการ ตรวจเอกสารหมาย ปจ. ๔๓ ถึง ปจ. ๔๕ (ศาลแพ่ง) ส่วนลำห้วยคลิตี้ที่อยู่เหนือโรงแต่งแร่คลิตี้ และชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้บนที่อยู่เหนือโรงแต่งแร่คลิตี้ไปไม่มาก ไม่ได้รับผลกระทบจากตะกอน ดินและสารตะกั่วดังกล่าว กรมควบคุมมลพิษได้แก้ปัญหาโดยทำแผนฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ช่วง ๑๙ กิโลเมตรดังกล่าว โดยให้จำเลยที่ ๑ ขุดลอกตะกอนดินในลำห้วยออกไป เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๒ จำเลยที่ ๑ ขุดลอกตะกอนดินเริ่มจากโรงแต่งแร่ลงไปได้ระยะทาง ๒.๕ กิโลเมตร ได้ตะกอนดิน ๓,๗๕๓ ตัน จากประมาณการไว้ในช่วง ๒.๕ กิโลเมตรนี้ ๔,๖๑๐ ตัน ตะกอน ดินที่ขุดลอกได้ดังกล่าวเป็นจำนวนเพียงร้อยละ ๒๖.๓ ของตะกอนดินทั้งหมดที่มีสารตะกั่ว เจือปนอยู่ สำหรับส่วนที่เกินกว่า ๒.๕ กิโลเมตร ได้ทำฝายหินกั้น ๒ แห่ง เพื่อให้น้ำพัดเอา ตะกอนดินมากองที่หน้าฝาย หลังจากนั้นจึงสูบน้ำหรือขุดตะกอนดินที่มากองหน้าฝายออกไป

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการแรกตามฎีกาของจำเลยที่ ๒ มีว่า ฟ้องโจทก์ทั้งแปด

- ๒๒ -

เคลือบคลุมหรือไม่ จำเลยที่ ๒ ฎีกาว่า ฟ้องโจทก์ทั้งแปดไม่บรรยายให้แจ้งชัดว่าโจทก์ทั้งแปดแต่ละคนมีอาการเจ็บป่วยอย่างไร มีผลให้เสื่อมสมรรถภาพในการทำงานและไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุขอย่างไร ค่าเสียหายจำนวน ๑๑๙,๐๓๖,๔๐๐ บาท โจทก์ทั้งแปดไม่ได้บรรยายมาให้แจ้งชัดว่าได้รับความเสียหายจากการเจ็บป่วยหรือผลกระทบที่ได้ในแต่ละส่วนเป็นจำนวนเงินเท่าใด และใช้ข้อมูลใดมากำหนดค่าเสียหายดังกล่าว ทำให้จำเลยที่ ๒ ไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แม้โจทก์ทั้งแปดจะมีเอกสารท้ายคำฟ้องหมายเลข ๓ ระบุถึงความเสียหายมาด้วย แต่โจทก์ทั้งแปดก็ไม่ได้ระบุถึงกฎเกณฑ์ หรือข้อมูลที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดค่าเสียหาย จำเลยที่ ๒ จึงไม่อาจโต้แย้งในเรื่องความเสียหายกับโจทก์ทั้งแปดได้เต็มที่ เห็นว่า เอกสารท้ายฟ้องเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้อง เอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ๓ ระบุรายละเอียดความเสียหายและค่าเสียหายของโจทก์แต่ละคนไว้ชัดเจน ส่วนกฎเกณฑ์หรือข้อมูลที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดค่าเสียหายของโจทก์แต่ละคนเป็นรายละเอียดที่สามารถนำสืบได้ในชั้นพิจารณา ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในคำฟ้องแต่อย่างใด ฟ้องของโจทก์ทั้งแปดจึงเป็นฟ้องที่แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์ทั้งแปด และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาแล้ว ฟ้องโจทก์ทั้งแปดจึงไม่เคลือบคลุม

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการต่อไปตามฎีกาของจำเลยทั้งสองมีว่า การที่

- ๒๓ -

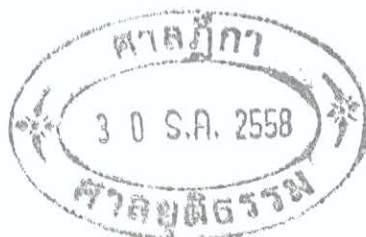
โจทก์ทั้งแปดป่วย และกระปือของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ ตายเกิดจากการรั่วไหล หรือแพร่กระจายของสารตะกั่วจากโรงแต่งแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑ และจำเลยทั้งสองต้อง รับผิดชอบโจทก์ทั้งแปดหรือไม่ เพียงใด เห็นว่า หลังจากมีการร้องเรียนในเดือนเมษายน ๒๕๔๑ ทางราชการเก็บตัวอย่างน้ำและตะกอนดินในลำห้วยคลิตี้ไปตรวจสอบปรากฏว่าช่วงก่อนถึง โรงแต่งแร่คลิตี้พบสารตะกั่วเพียงเล็กน้อยและไม่เกินค่ามาตรฐานของทางราชการ แต่จาก โรงแต่งแร่คลิตี้ลงไปยังระยะทางยาว ๑๙ กิโลเมตร พบสารตะกั่วเกินค่ามาตรฐานและมีมากกว่า ก่อนถึงโรงแต่งแร่คลิตี้หลายเท่าตัว ตามเอกสารหมายเลข ปจ.๔ ปจ.๔๘ ถึง ปจ.๕๐ (ศาลแพ่ง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโรงแต่งแร่คลิตี้ลงไปยังระยะทาง ๒.๕ กิโลเมตร มีปริมาณกากตะกอนดิน และสารตะกั่วมากที่สุด โดยขุดลอกได้ตะกอนดินถึง ๓,๗๕๓ ตัน จากที่ประมาณการไว้ ๔,๖๑๐ ตัน นอกจากนี้ยังได้ความจากคำเบิกความของนายศุภมิตรที่ออกไปตรวจโรงงาน จำเลยที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๑ ว่าบริเวณบ่อเก็บน้ำเสียมี ๒ บ่อ หลังจาก ผ่านขั้นตอนการล้างแร่แล้ว น้ำเสียดังกล่าวจะนำไปเก็บไว้ที่บ่อน้ำเสียบ่อที่ ๑ และมีการต่อท่อ ไปยังบ่อที่ ๒ หากบ่อที่ ๑ น้ำเต็ม ก็จะถ่ายไปยังบ่อที่ ๒ ที่บ่อที่ ๒ มีการฝังปลายท่อไว้ ได้ดิน ปลายท่อจะไปโผล่บริเวณเหนือตลิ่งริมลำห้วยคลิตี้ ซึ่งสามารถมองเห็นปลายท่อดังกล่าวได้ บริเวณท่อที่เชื่อมกับบ่อน้ำบ่อที่ ๒ จะมีประตูน้ำปิดเปิด โดยนายธงชัย ผู้จัดการจำเลยที่ ๑

- ๒๔ -

ยอมรับว่าได้เปิดประตูน้ำเพื่อทิ้งน้ำเสียลงลำห้วยคลิตี้จริง โดยไม่ได้กล่าวถึงเรื่องฝนตกหนักทำให้
คันดินพังแต่อย่างใด นายศุภมิตรได้ทำบันทึกการตรวจให้นายธงชัยลงชื่อไว้ ตามบันทึกข้อความ
เอกสารหมายเลข ๓๓๗ ที่จำเลยที่ ๑ อ้างว่า การรั่วไหลหรือแพร่กระจายของตะกั่วเกิดจาก
เหตุสุดวิสัยเพราะเกิดจากฝนตกหนักทำให้คันดินพังตะกอนดินซึ่งมีน้ำหนักถึง ๔,๐๐๐ ตัน
จึงไหลออกมานั้น ข้อกล่าวอ้างของจำเลยที่ ๑ ดังกล่าวยังขัดต่อเหตุผลเพราะบ่อเก็บกักตะกอน
บ่อที่ ๓ ซึ่งเป็นบ่อสุดท้ายที่จะปล่อยน้ำลงสู่ลำห้วยคลิตี้ จำเลยทั้งสองนำสืบว่าน้ำใสสะอาด
สามารถดื่มได้ จึงไม่น่าเชื่อว่าจะมีตะกอนดินที่ปนเปื้อนสารตะกั่วไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้ ที่สามารถ
ขุดลอกได้ ๓,๗๕๓ ตัน จากประมาณการในช่วง ๒.๕ กิโลเมตร จำนวน ๔,๖๑๐ ตันและ
ตะกอนที่ขุดลอกได้ดังกล่าวเป็นจำนวนเพียงร้อยละ ๒๖.๓ ของตะกอนดินทั้งหมดในระยะทาง
ประมาณ ๑๙ กิโลเมตรเท่านั้น เมื่อนายศุภมิตรออกไปตรวจโรงงานจำเลยที่ ๑ ก็ไม่ปรากฏว่า
พบร่องรอยการพังทลายของคันบ่อแต่อย่างใด ข้อกล่าวอ้างของจำเลยที่ ๑ จึงไม่มีน้ำหนัก
รับฟังได้ ส่วนอาการป่วยของโจทก์ทั้งแปด โจทก์ทั้งแปดมีโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๖
และนายยะเสอะ นางสาวสุวรรณ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพยานเบิกความในทำนองเดียวกันว่าชาวบ้าน
หมู่บ้านคลิตี้ล่างรวมทั้งโจทก์ทั้งแปดใช้น้ำจากลำห้วยคลิตี้อุปโภคบริโภค และจับสัตว์น้ำใน
ลำห้วยคลิตี้เป็นอาหารตลอดมาตั้งแต่ดั้งเดิม เพิ่งมาใช้น้ำประปาภูเขาในปี ๒๕๓๘ แต่ก็ไม่พอใช้

- ๒๕ -

ในหน้าแล้ง เวลาออกนอกบ้านไปทำไร่ยังคงใช้น้ำจากลำห้วยเดิม โดยไม่ทราบว่าเป็นน้ำและ
สัตว์น้ำมีสารตะกั่วเจือปนอยู่ นอกจากนี้จากการตรวจเลือดชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ๑๑๙ คน
พบสารตะกั่วในเลือดมากในระดับที่ทำให้เกิดโรคพิษตะกั่วเรื้อรังได้ถึง ๑๑๒ คน รวมทั้ง
โจทก์ทั้งแปด แต่ชาวบ้านที่หมู่บ้านคลิตี้บนกลับไม่พบว่ามีสารตะกั่วเกินกว่าระดับมาตรฐาน
ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการที่โจทก์ทั้งแปดมีสารตะกั่วในเลือดมากมิได้เกิดจากการรับสารตะกั่ว
ที่มีอยู่ตามธรรมชาติเข้าสู่ร่างกาย จึงเชื่อว่าจำเลยที่ ๑ ปล่อยน้ำที่ปนเปื้อนสารตะกั่วหลังจาก
การแต่งแร่ลงสู่ลำห้วยคลิตี้ เป็นเหตุให้โจทก์ทั้งแปดที่ใช้น้ำในลำห้วยอุปโภคบริโภคได้รับพิษ
จากสารตะกั่วดังกล่าว ที่จำเลยที่ ๒ ฎีกาในทำนองว่าอาจจะเกิดจากน้ำประปาภูเขาที่ชาวบ้าน
นำมาใช้ในการบริโภคตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และพิษผักสวนครัวนั้น ตามรายงานการศึกษามลกระทบ
ต่อสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านคลิตี้ล่างจากสารตะกั่วที่ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม กระทรวง
สาธารณสุข ที่ศึกษาระหว่างวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๒ ถึงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒
เอกสารหมายเลข ปจ.๔๖ (ศาลแพ่ง) หน้า ๖ สรุปผลการศึกษาไว้ในข้อ ๔ ว่า น้ำประปาภูเขา
และพิษผักสวนครัว มีสารตะกั่วในปริมาณที่ไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการบริโภค
แต่อย่างใด และตามรายงานการดำเนินการแก้ไขปัญหาพิษจากสารตะกั่วหมู่บ้านห้วยคลิตี้ล่าง
โดยกรมการแพทย์ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๔ เอกสารหมายเลข ปจ.๔๗ (ศาลแพ่ง) ระบุ

- ๒๖ -

ภารกิจที่สำคัญคือ การเปิดใช้ระบบประปาภูเขาในหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ชาวบ้าน
ได้นำน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคโดยปราศจากการปนเปื้อนของสารตะกั่ว เป็นการยืนยันให้เห็นว่า
ปริมาณสารตะกั่วในน้ำประปาภูเขาไม่เป็นอันตรายสำหรับการบริโภคแต่อย่างใด ปริมาณของ
สารตะกั่วในร่างกายโจทก์ทั้งแปดจึงมิได้เกิดจากการบริโภคน้ำประปาภูเขาและพืชผักสวนครัว
ที่โจทก์ทั้งแปดใช้ในการอุปโภคบริโภค ส่วนปริมาณสารตะกั่วในร่างกายของโจทก์ทั้งแปด
เป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของโจทก์ทั้งแปดหรือไม่นั้น ได้ความจากคำเบิกความ
ของนางอรพรรณ เมธาติลกกุล แพทย์โรงพยาบาลราชวิถี ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโรคพิษสารตะกั่ว
ผู้ตรวจร่างกายโจทก์ทั้งแปดว่าโจทก์ทั้งแปดป่วยด้วยโรคพิษตะกั่วเรื้อรัง โดยโจทก์ที่ ๑ ที่ ๒
ที่ ๓ และที่ ๖ เป็นโรคพิษตะกั่วเรื้อรังตามสรุปรายการผู้ป่วยเอกสารหมายเลข ปจ.๑๘
(ศาลแพ่ง) โดยมีรายละเอียดของการตรวจโจทก์แต่ละคนตามเอกสารหมายเลข ปจ.๑๙ ถึง
ปจ.๓๓ (ศาลแพ่ง) และใบรับรองแพทย์เอกสารหมายเลข ปจ.๓๔ ถึง ปจ.๔๐ (ศาลแพ่ง)
โดยจำเลยทั้งสองไม่มีพยานมานำสืบหักล้างว่าอาการป่วยของโจทก์ทั้งแปดมิได้เกิดจากการ
รับสารตะกั่วเข้าสู่ร่างกาย ดังนั้นปริมาณสารตะกั่วในร่างกายของโจทก์ทั้งแปดจึงเป็นอันตราย
แก่ร่างกายและสุขภาพอนามัยของโจทก์ทั้งแปด ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าโจทก์ทั้งแปดป่วย
เกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของสารตะกั่วจากโรงแต่งแร่ลิตซ์ของจำเลยที่ ๑ เป็นเหตุให้

- ๒๗ -

เกิดอันตรายแก่ร่างกายและสุขภาพอนามัย จำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการแต่งตั้งกล่าว
จึงเป็นเจ้าของแหล่งกำเนิดมลพิษ มีหน้าที่รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายให้แก่
โจทก์ทั้งแปด ไม่ว่าจำเลยที่ ๑ จะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ตามพระราช
บัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๙๖ ส่วนจำเลยที่ ๒ นั้น
เห็นว่า ตามหนังสือรับรองเอกสารหมายเลข ล.๑ จำเลยที่ ๒ เป็นหนึ่งในกรรมการของจำเลยที่ ๑
มีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันจำเลยที่ ๑ ได้ จำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้บริหาร ผู้ดูแลกิจการของ
จำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๒ จึงต้องมีหน้าที่ดูแลมิให้สารตะกั่วซึ่งเป็นมลพิษรั่วไหลหรือแพร่กระจาย
อันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของ
ผู้อื่นหรือของรัฐเสียหาย จึงฟังว่าจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้บริหาร ผู้ดูแลกิจการของจำเลยที่ ๑
เป็นผู้ครอบครองสารตะกั่วซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษร่วมกับจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นเจ้าของแหล่ง
กำเนิดมลพิษ จำเลยที่ ๒ จึงต้องร่วมรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายให้แก่
โจทก์ทั้งแปด ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา
๙๖ ส่วนกระป๋องของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ นั้น โจทก์ที่ ๑ เบิกความว่า โจทก์ที่ ๑
เลี้ยงกระป๋อง ๒๐ ตัว ปี ๒๕๓๐ กระป๋องเริ่มตาย และตายเรื่อยมา ปี ๒๕๓๗ ตายมากที่สุด
๔ ตัว รวมแล้วกระป๋องตาย ๑๑ ตัว โจทก์ที่ ๓ เบิกความว่า โจทก์ที่ ๓ เลี้ยงกระป๋อง

- ๒๘ -

๑๕ ตัว กระบือตัวหนึ่งดื่มน้ำในลำห้วยคลิตี้แล้วน้ำลายย็ดเดินไม่ค่อยไหวและตาย โจทก์ที่ ๓ จึงขายกระบือที่เหลือไปทั้งหมดเพราะเกรงว่าจะตายอีก และโจทก์ที่ ๖ เบิกความว่า โจทก์ที่ ๖ เลี้ยงกระบือหลายตัว ปี ๒๕๔๑ หรือ ๒๕๔๒ กระบือไปกินน้ำในลำห้วยคลิตี้ แล้วไม่ยอมกินหญ้าและตายไป ๓ ตัว เห็นว่า โรงเต่งแร่ของจำเลยที่ ๑ ได้รับอนุญาต ให้เปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๗ ตามใบอนุญาตเอกสารหมายเลข จ.๘ โจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ มิได้นำสืบว่าจำเลยที่ ๑ ดำเนินกิจการโรงเต่งแร่ก่อนที่จะได้รับอนุญาตจาก ทางราชการ แม้จำเลยที่ ๑ จะได้รับโอนประทานบัตรทำเหมืองแร่ตะกั่วจากห้างหุ้นส่วนจำกัด เหมืองแร่ตะกั่วพลวง ตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๘ แต่ก็เป็นคนละส่วนกับการประกอบ กิจการโรงเต่งแร่คลิตี้ตามฟ้อง จึงต้องรับฟังว่าจำเลยที่ ๑ ดำเนินกิจการเต่งแร่ตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๗ ซึ่งเป็นปีที่ได้รับอนุญาตจากทางราชการเป็นต้นมา จากคำเบิกความของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ แสดงว่ากระบือของโจทก์ที่ ๑ มีทั้งที่ตายก่อนและตายหลังจากที่จำเลยที่ ๑ จะดำเนินการ กระบือของโจทก์ที่ ๓ ไม่ปรากฏชัดว่าตายตั้งแต่เมื่อใด คงมีกระบือของ โจทก์ที่ ๖ ที่โจทก์ที่ ๖ เบิกความว่าตายประมาณปี ๒๕๔๑ ถึง ๒๕๔๒ จำนวน ๓ ตัว แต่โจทก์ที่ ๖ ก็ไม่นำพยานหลักฐานมานำสืบสนับสนุนว่ากระบือดังกล่าวตายจากสารตะกั่วที่ ปนเปื้อนอยู่ในลำห้วยคลิตี้ พยานหลักฐานที่มีแต่เพียงโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ แต่ละคน

- ๒๙ -

มาเบิกความแต่เพียงลอย ๆ โดยไม่มีพยานหลักฐานมานำสืบสนับสนุนดังกล่าว ยังรับฟังไม่ได้ว่า กระปือของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๖ ตายจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของสารตะกั่ว จากโรงแต่งแร่คลิตี้ของจำเลยที่ ๑

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการต่อไปตามฎีกาของจำเลยที่ ๒ มีว่า ฟ้องโจทก์ทั้งแปด ขาดอายุความหรือไม่ จำเลยที่ ๒ ฎีกาว่า ความเสียหายตามคำฟ้องของโจทก์ทั้งแปดเป็นกรณี ที่จำเลยทั้งสองกระทำละเมิดต่อโจทก์โดยตรงจึงต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในเรื่องละเมิดมาใช้บังคับ เมื่อโจทก์ทั้งแปดนำคดีนี้มาฟ้องเกินกำหนด ๑ ปี นับแต่วันที่อยู่ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำผิดจึงขาดอายุความนั้น เห็นว่า ตามคำฟ้องของ โจทก์ทั้งแปดนอกจากจะบรรยายฟ้องว่าจำเลยทั้งสองจงใจหรือประมาทเลินเล่อปล่อยน้ำเสีย ที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและสารเคมีจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว เป็นเหตุให้โจทก์ทั้งแปด ได้รับสารตะกั่วจนเกิดอาการเจ็บป่วยและสัตว์เลี้ยงล้มตายแล้ว ยังบรรยายฟ้องด้วยว่า จำเลยทั้งสองเป็นเจ้าของและผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษได้ก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิด ของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้โจทก์ทั้งแปดได้รับอันตราย และทรัพย์สินเสียหาย จำเลยทั้งสองมีหน้าที่รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่ โจทก์ทั้งแปด ไม่ว่าการรั่วไหลหรือการกระจายของมลพิษจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือ

- ๓๐ -

ประมาณเส้นเลื่อของจำเลยทั้งสองหรือไม่ก็ตาม จำเลยทั้งสองมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบใช้
ค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปด ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
พ.ศ. ๒๕๓๕ คำฟ้องของโจทก์ทั้งแปดดังกล่าวจึงมิได้เป็นคำฟ้องให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบเฉพาะ
ความผิดฐานละเมิด แต่เป็นคำฟ้องให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบชำระค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดตาม
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ ด้วย ซึ่งเป็นกฎหมาย
พิเศษและมีขอบเขตของความรับผิดกว้างกว่าความรับผิดฐานละเมิด ทั้งมิได้บัญญัติเกี่ยวกับ
อายุความในเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ จึงมีกำหนดอายุความ ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๓๐

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการต่อไปตามฎีกาของจำเลยที่ ๒ และโจทก์ทั้งแปดว่า
ค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายโจทก์ทั้งแปดมีเพียงใด เห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงอายุ อาการ
ป่วยของโจทก์ทั้งแปดตามคำเบิกความของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๖ คำเบิกความของ
นางอรพรรณ แพทย์โรงพยาบาลราชวิถีผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโรคพิษสารตะกั่ว ผู้ตรวจรักษา
โจทก์ทั้งแปดที่เบิกความว่า เมื่อสารตะกั่วเข้าสู่ร่างกายจะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดและจะ
เข้าไปทำอันตรายต่อเนื้อเยื่อ ที่สำคัญคือเยื่อสมอง ระบบประสาท ระบบเลือดและกล้ามเนื้อ
ทำให้เม็ดเลือดแดงมีขนาดเล็กและแตกง่ายขึ้นและยับยั้งการสร้างฮีโมโกลบิน ซึ่งทำให้สร้าง

- ๓๑ -

เมื่อดเลือดแดงได้น้อยลง หากเข้าสู่ระบบสมองจะทำให้เซลล์สมองอักเสบ สมองบวม หรืออาจทำให้เซลล์สมองฝ่อ มีอาการความจำเสื่อม เดินเซ แขนขาอ่อนแรง เชื่องซึม หากเป็นเด็กจะมีอาการพัฒนาทางสมองช้า เรียนรู้ช้า มีผลต่อไต ทำให้ไตอักเสบ มีผลต่อระบบสืบพันธุ์ หากเป็นเด็กจะทำให้การเติบโตทางสมองชะงักลง พัฒนาการทางสมองช้าอาจถึงขั้นปัญญาอ่อนได้ และตามสรุปรายงานผู้ป่วยจากหมู่บ้านคลิตี้ล่าง เอกสารหมายเลข ๑๘ มีรายละเอียดของอาการป่วยของโจทก์แต่ละคนที่เข้ารับการรักษาเมื่อวันที่ ๒๕ และ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๓ ว่า

โจทก์ที่ ๑ อายุ ๓๒ ปี มีการปวดหัวมาก ปวดมากขึ้นเรื่อยๆ ทานยาแก้ปวดไม่ดีขึ้น เวียนหัวมึนงง ความจำเสื่อมลง คิดช้า อ่อนแรง ปวดข้อ เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน เป็นมาเรื่อยๆ หลายปีแล้ว เป็นมากเมื่อ ๒ ปี ก่อนหน้านี้เป็นคนปกติ ไม่ป่วยเช่นนี้มาก่อน

โจทก์ที่ ๒ อายุ ๕ ปี มีอาการปวดหัวมาก ปวดตามข้อ ซึม เรียนช้า ความจำไม่ดี เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน เป็นมาเรื่อยๆ เป็นมากเมื่อ ๒ ปีที่ผ่านมาจนปัจจุบัน โจทก์ที่ ๓ อายุ ๓๘ ปี มีอาการปวดหัวมาก ปวดแบบทนไม่ไหว ทานยาแก้ปวดพาราเซตามอลแล้ว ไม่ดีขึ้น ปวดหัวมาหลายปี ปวดมากเมื่อ ๕ ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน เวียนหัว มึนงง หงุดหงิดง่าย สับสนง่าย เป็นมากเมื่อ ๓ ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน ความจำแย่ลงมา ๕ ปี ที่ผ่านมา อ่อนเพลีย อ่อนแรง คิดช้า เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน เป็นมากมา ๓ ถึง ๕ ปี

- ๓๒ -

ปวดข้อมา ๑๐ ปี ชีตลงเรื่อย ๆ และอาการอื่น ๆ โจทก์ที่ ๔ อายุ ๑๗ ปี มีอาการปวดหัว
มา ๕ ปี ปวดมาก ๒ ปี เวียนหัว มึนงง หงุดหงิด ความจำแย่ง คิดช้า นอนไม่ค่อยหลับ
ทรงตัวไม่ดี เเข่งายมา ๒ ปี อ่อนเพลีย อ่อนแรงปวดกล้ามเนื้อมา ๒ ปี อาเจียน คลื่นไส้
บ่อย ๆ เป็นมา ๒ ปี และอาการอื่นๆ โจทก์ที่ ๕ อายุ ๙ เดือน น้ำหนักแรกคลอด
๑,๔๐๐ กรัม คลอดออกมาเขียว แม่บวมขณะตั้งครรภ์และคลอดตัวเล็กไป อาเจียนบ่อย
ป่วยบ่อย เป็นหวัดง่าย เคยบวม โจทก์ที่ ๖ อายุ ๒๙ ปี มีอาการมึนงง หงุดหงิด
ความจำแย่ รู้สึกคล้ายเมา คิดช้า อ่อนเพลีย อ่อนแรง อาเจียนบ่อย แ่นหน้าอก
เป็นมาราว ๒ ถึง ๓ ปี บวมเป็นมา ๒ ปีเศษ เริ่มบวมที่ขา ปัสสาวะออกปกติ ไม่มีเลือดปน
ไม่เพลีย ไม่มีไข้ ไม่ปวดข้อ ไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล ประจำจังหวัดกาญจนบุรี (โรงพยาบาล
พหลพลพยุหเสนา) เมื่อปี ๒๕๔๒ แพทย์บอกเป็นโรคไต ไม่ทราบเกิดจากสาเหตุใด
โจทก์ที่ ๗ อายุ ๙ ปี มีอาการปวดหัวมานาน ปวดมาก ความจำแย่ คิดช้า อ่อนเพลีย
อ่อนแรง ซึม เป็นมาเรื่อยๆ เป็นมากระยะ ๒ ถึง ๓ ปีนี้ ต้องรับประทานยาแก้ปวด
พาราเซตามอลเป็นประจำ โจทก์ที่ ๘ อายุ ๙ เดือน ตัวเล็กไป คลานไม่ได้ ป่วยบ่อย
เป็นหวัดง่าย เมื่อพิจารณาจากพยานหลักฐานดังกล่าวประกอบกันแล้ว เห็นสมควรกำหนด
ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลโจทก์ทั้งแปดก่อนฟ้อง เป็นเงินคนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

- ๓๓ -

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อเนื่องจนกว่าจะลดปริมาณสารตะกั่วในร่างกายให้อยู่ในระดับ
ที่จะไม่เกิดพิษต่อโรคทั้งที่ทั้งแปดภายในเวลา ๒ ปี เป็นเงินคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท ค่าที่ต้อง
เสียความสามารถและโอกาสในการทำงานอย่างสิ้นเชิงหรือบางส่วน ทั้งในปัจจุบันและใน
อนาคต ค่าเสื่อมสุขภาพ อนามัย และค่าขาดประโยชน์ในการใช้น้ำอุปโภคบริโภค
ขาดแหล่งอาหาร ขาดประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากลำห้วยคลิตี้
แก๊งโทกที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๖ เป็นเงินคนละ ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท แก๊งโทกที่ ๒
และที่ ๗ คนละ ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท และแก๊งโทกที่ ๕ และที่ ๘ คนละ
๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นค่าเสียหายโทกที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๖ เป็นเงินคนละ
๒,๑๕๐,๐๐๐ บาท โทกที่ ๒ และที่ ๗ เป็นเงิน ๒,๖๕๐,๐๐๐ บาท และโทกที่ ๕
และที่ ๘ เป็นเงินคนละ ๓,๑๕๐,๐๐๐ บาท

ปัญหาต้องวินิจฉัยประการต่อไปตามฎีกาของโทกทั้งแปดมีว่า ศาลจะพิพากษาบังคับ
ให้จำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูน้ำแร่ตะกั่วออกจากลำห้วยคลิตี้ให้หมดเพื่อให้ลำห้วยปราศจากสารตะกั่ว
โดยให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไข
ฟื้นฟูลำห้วยให้สะอาดปราศจากสารตะกั่วและสารเคมีต่าง ๆ ให้มีสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิม
ตามคำขอของโทกทั้งแปดได้หรือไม่ โทกทั้งแปดฎีกาว่า โทกทั้งแปดเป็นผู้เสียหายพิเศษ

- ๓๔ -

มีอำนาจฟ้องและมีคำขอบังคับตามคำขอดังกล่าวได้ แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งใช้บังคับในขณะเกิดเหตุจะบัญญัติให้การใช้สิทธิตามมาตราดังกล่าว ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติก็ตาม เมื่อยังไม่มีกฎหมายออกมากำหนดขอบเขตการใช้สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ ศาลย่อมมีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญและพิพากษาไปตามอำนาจหน้าที่โดย ไม่จำเป็นต้องรอบทบัญญัติตามกฎหมายออกมาใช้บังคับ เพื่ออำนวยความสะดวกและถ่วงดุล การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัตินั้น เห็นว่า แม้โจทก์ทั้งแปดฟ้องคดีนี้โดยอ้าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและ ยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิของบุคคล ที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย

- ๓๕ -

บัญญัติ” และมาตรา ๖๙ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พินิจ ปกป้อง และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” แต่ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค ๗ ได้มีการยกเลิก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บังคับแทน ซึ่งมาตรา ๖๖ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็น ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความ หลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” และมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิ ของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความ คุ้มครองตามความเหมาะสม” อันเป็นบทบัญญัติเรื่องสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน

- ๓๖ -

ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม แม้ว่าในบทเฉพาะกาลตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๓ (๑) บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่เข้า
บริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายในเรื่อง สิทธิชุมชน ตาม
รัฐธรรมนูญฯ ส่วนที่ ๑๒ ให้แล้วเสร็จภายในกำหนด และยังไม่มีการดำเนินการดังกล่าว
ก็ตาม แต่ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๓/๒๕๕๒ วินิจฉัยว่า “รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนาให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้
รับรองไว้ มีสภาพบังคับได้ทันทีที่รัฐธรรมนูญประกาศให้มีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอให้มีการ
บัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน” ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผล
ผูกพันศาลยุติธรรมด้วย ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า ดังนั้น สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น
หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
มาตรา ๖๖ และ ๖๗ ได้เกิดขึ้นและมีผลใช้บังคับทันทีที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ
ดังกล่าว แม้อันเนื่องมาจากการพิจารณาของศาลฎีกา จะได้มีการประกาศให้รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิ้นสุดลง ยกเว้นความในหมวด ๒
พระมหากษัตริย์ และใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗

- ๓๗ -

ก็ตาม แต่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ ก็ยังบัญญัติว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้ กรณีจึงเป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมต่อเนื่องมา ส่วนปัญหาว่าโจทก์ทั้งแปดฟ้องคดีนี้เพื่อขอให้บังคับจำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูน้ำแร่ตะกั่วออกให้หมดเพื่อให้ลำห้วยปราศจากสารตะกั่ว โดยให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยให้สะอาดปราศจากสารตะกั่วและสารเคมีต่าง ๆ ให้มีสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิมนั้น เป็นการฟ้องในฐานะชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือไม่ เห็นว่าตามคำฟ้องของโจทก์ทั้งแปดบรรยายฟ้องไว้ว่า โจทก์ทั้งแปดเป็นคนไทยเชื้อสายกระเหรี่ยงอาศัยอยู่ในชุมชนชื่อหมู่บ้านคลิตี้ล่าง หมู่บ้านดังกล่าวมีมาหลายร้อยปี มีบ้านอยู่อาศัยกว่า ๔๐ หลัง มีประชากรประมาณ ๒๐๐ ถึง ๓๐๐ คน ดำรงชีพด้วยการอุปโภคบริโภคน้ำและจับสัตว์น้ำในลำห้วยสาธารณะซึ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ชื่อลำห้วยคลิตี้ ซึ่งเป็นลำห้วยเพียงสายเดียวที่ไหลผ่านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โจทก์ทั้งแปดและชาวหมู่บ้านคลิตี้ล่างจึงเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

- ๓๘ -

ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน จึงมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐ
และชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลาย
ทางชีวภาพและในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้โจทก์ทั้งแปด
และชาวบ้านคลิตี้ล่างดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิด
อันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนเอง รวมทั้งมีหน้าที่อนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๖, ๕๖, ๖๙ การที่จำเลยทั้งสองจงใจปล่อยน้ำเสีย
ที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและสารเคมีจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่วของจำเลยทั้งสอง
ลงในลำห้วยคลิตี้ ทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้ต้องสกปรกปนเปื้อนเพราะเจือปนไปด้วยตะกั่ว
ตะกอนตะกั่ว และสารเคมีจำนวนมาก จนทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้เกิดเป็นพิษ เป็นเหตุให้
สัตว์น้ำต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างซึ่งรวมทั้งโจทก์ทั้งแปด
และสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านคลิตี้ล่างซึ่งอุปโภคบริโภคน้ำในลำห้วยคลิตี้เป็นประจำตามวิถีชีวิต
ในการดำรงชีพดั้งเดิมของชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างได้รับสารตะกั่วและสารพิษต่าง ๆ จากการ
ประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่วของจำเลยทั้งสองเข้าสู่ร่างกาย จนเกิดอาการเจ็บป่วยและ

- ๓๑ -

สัตว์เลื้อยคลานเป็นจำนวนมาก จำเลยทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ครอบครองแหล่งกำเนิด
มลพิษหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้ชาวบ้าน
หมู่บ้านคลิตี้ล่างและโจทก์ทั้งแปดได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัยและเป็นเหตุ
ให้ทรัพย์สินของโจทก์ทั้งแปดและของรัฐเสียหาย มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทน
หรือค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดและแก่รัฐ ไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้น
จะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยทั้งสองหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ตาม
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๙๖, ๙๗
ซึ่งตามคำฟ้องโจทก์ทั้งแปดได้บรรยายไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า โจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านหมู่บ้าน
คลิตี้ล่าง เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมอันหมายถึง ชุมชนที่ได้อาศัยทำกินในพื้นที่มาแต่ดั้งเดิม
ใช้ประโยชน์ ดูแลรักษา และจัดการเกี่ยวกับลำห้วยคลิตี้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
ทั้งจำเลยทั้งสองก็มีได้นำสืบได้แย้งการเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ใช้ประโยชน์จากลำห้วยคลิตี้
ของโจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง จึงฟังได้ว่า โจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านหมู่บ้าน
คลิตี้ล่างเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิที่จะอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุง
รักษาและใช้ประโยชน์จากลำห้วยคลิตี้อย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนี้ เมื่อปรากฏว่า จำเลยทั้งสอง
ก่อให้เกิดมลพิษในลำห้วยคลิตี้ โจทก์ทั้งแปดและชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างจึงเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ

- ๕๐ -

ย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกร้องให้จำเลยทั้งสองกระทำการหรืองดเว้นกระทำการที่ส่งผลกระทบต่อ
ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้ และนอกจากโจทก์ทั้งแปดฟ้องเรียกร้องให้จำเลยทั้งสองร่วมกัน
รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดที่ได้รับความเสียหายจากมลพิษที่จำเลยทั้งสองร่วมกัน
ปล่อยลงสู่ลำห้วยคลิตี้แล้ว โจทก์ทั้งแปดยังฟ้องเพื่อให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไข
และฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ โดยนำแร่ตะกั่วที่ตกค้างอยู่ในลำห้วยคลิตี้ออกไปให้หมด เพื่อให้ลำห้วย
คลิตี้สะอาดปราศจากสารตะกั่วด้วย ซึ่งคำขอดังกล่าวย่อมไม่อาจแปลความได้ว่า เป็นไป
เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของโจทก์ทั้งแปด หากแต่เป็นคำขอเพื่อประโยชน์ของโจทก์ทั้งแปด
และชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลยทั้งสองทุกคน คำฟ้อง
ของโจทก์ทั้งแปดในส่วนที่ขอให้บังคับจำเลยทั้งสองฟื้นฟูบำบัดน้ำในลำห้วยคลิตี้ จึงเป็นการฟ้อง
ในฐานะชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม โจทก์ทั้งแปดจึงมีอำนาจฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟู
ลำห้วยคลิตี้ได้ เมื่อจำเลยทั้งสองเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ จึงเป็นหน้าที่
ของจำเลยทั้งสองที่จะต้องแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสองจนกว่าลำห้วย
คลิตี้จะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของทางราชการ ส่วนที่
โจทก์ทั้งแปดขอให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ของ

- ๔๑ -

จำเลยทั้งสองนั้น เห็นว่า การดูแลรักษาและแก้ไขฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว แม้ไม่มีคดีขึ้นมาสู่ศาลหรือกรณีที่ จำเลยทั้งสองไม่ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ภายในเวลาอันสมควร กรมควบคุมมลพิษ รวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องก็ย่อมมีหน้าที่ต้องดำเนินการขจัดมลพิษออกจากลำห้วยคลิตี้ จนกว่าจะกลับมามีสภาพที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชุมชนหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โดยจำเลยทั้งสอง จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๙๖ วรรคสอง ดังนั้น จึงไม่มีเหตุให้ต้องส่งคำขอในส่วนนี้ของโจทก์ทั้งแปดอีก

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยประการสุดท้ายตามฎีกาของโจทก์ทั้งแปดมีว่า มีเหตุที่จะ สงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในส่วนคำสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัยและ ค่าเสียหายเพื่อการเสียความสามารถประกอบกิจการงานของโจทก์ทั้งแปดภายในระยะเวลาไม่เกิน สองปีหรือไม่ เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่า อาการป่วยของโจทก์ทั้งแปดเป็นโรคที่เกิดจาก การได้รับสารพิษที่เกิดจากตะกั่วสะสมในร่างกายเป็นเหตุให้สมรรถภาพการทำงานของอวัยวะ ในร่างกายและสุขภาพอนามัยของโจทก์ทั้งแปดเสื่อมถอย และต้องใช้ระยะเวลาในการติดตาม

- ๔๒ -

รักษา ไม่อาจชี้ชัดได้ว่าโจทก์ทั้งแปดจะหายเป็นปกติได้เมื่อใด ประกอบกับโจทก์ทั้งแปดยังคงอาศัยและดำรงชีวิตอยู่บริเวณลำห้วยคลิตี้ ซึ่งยังมีสารตะกั่วปะปนอยู่และยังไม่ได้รับการฟื้นฟูอย่างจริงจัง ย่อมอาจส่งผลกระทบต่อการรักษาอาการป่วยของโจทก์ทั้งแปดได้ กรณีจึงถือได้ว่าเป็นการพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด มีเหตุสมควรที่จะสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในส่วนนี้ไว้เป็นเวลา ๒ ปี ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ ยกคำขอนี้ของโจทก์ทั้งแปด ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาของโจทก์ทั้งแปดข้อนี้ฟังขึ้น

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินแก่โจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๖ เป็นเงินคนละ ๒,๑๕๐,๐๐๐ บาท โจทก์ที่ ๒ และที่ ๗ เป็นเงินคนละ ๒,๖๕๐,๐๐๐ บาท และโจทก์ที่ ๕ และที่ ๘ เป็นเงินคนละ ๓,๑๕๐,๐๐๐ บาท ให้จำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสอง จนกว่าลำห้วยคลิตี้จะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตามมาตรฐานของทางราชการ และให้สงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย และค่าเสียหายเพื่อการเสียความสามารถประกอบการงานของโจทก์ทั้งแปดภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟัง ให้จำเลยทั้งสอง

(๓๑ ทวี)

สำหรับศาลใช้

- ๔๓ -

ใช้ค่าทนายความชั้นฎีกา ๑๐๐,๐๐๐ บาท แทนโจทก์ทั้งแปด ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมอื่น

ในชั้นฎีกาให้เป็นพับ นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๗.

นายสุริยง ลิ้มสิทธิรันนท์

นางอุบลรัตน์ ลุยวิกภัย

นางสาววันทนี กิริติพิบูล

